
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ / ATATÜRK UNIVERSITY

CULTURE AND CIVILIZATION

HÜSEYİN AYAN HOCA İÇİN

For Hüseyin Ayan Hoca

Erdoğan ERBAY*

Geliş Tarihi/Received	Kabul Tarihi/Accepted	Yayın Tarihi/Published	Tür/Type
18.03.2022	25.04.2022	28.04.2022	Hatıra

Atıf/Citation: Erbay, Erdoğan “Hüseyin Ayan Hoca İçin”, *Culture and Civilization*, 1 (2), 120-124.

Atatürk Üniversitesi'nin kuruluşu, Anadolu irfanının “Cihan Hâkimiyeti”ne taşınması fikrinin devlet iradesiyle birlikte uygulamaya konulmasının ilk adımıdır dense, yanlış olmaz. Zira, Türk milletinin, medeniyet sorumluluğu düşüncesi etrafında geçmişten âna taşıdığı fedakârlık vasfını, samimi bir inanç ve şuurla hayatının düsturu haline getirmiş ilim insanlarının, sarsılmaz bir güven ve sadık bir evlat olarak, Anadolu'ya ve Anadolu insanına borcunu ödemek üzere bir araya geldikleri yerdir, Atatürk Üniversitesi. Fakülte, bölüm ve birimlerinde, sonraki yıllarda, Türkiye'nin hemen her yerine üniversiteler kuracak insan kaynaklarını ve beyin gücünü hazırlayan, sözüne itibar ve şöhretine gıpta edilen ilim erbabının mekânıdır, üniversite. Anadolu coğrafyasını mayalayan alperenlerin mirasını yeniden ve ebediyen ayağa kaldırmaya ahdetmişler kfilesinin bulunduğu yerin adıdır, Atatürk Üniversitesi.

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

İşte bu yüzdendir ki, edebiyat fakültesini, gelenekli bir irfan ve marifet mektebi olarak tarif, aynı zamanda bir hakkın tamim, tasdik ve teslimidir. “Büyük Türkiye Rüyası” gören, rahmetli Mehmet Kaplan Hoca'nın ve 'karlı dağ başlarına' karargâh kurmuş, hem gelenekli terbiye usulüne muvafık rahle-i tedristen mezun, hem de asrın icabı ilimlerle mücehhez talebelerinin aşkla inşa ettikleri, edebiyat fakültesi. Medeniyet ruhunun, tarihi

---

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum/TÜRKİYE, erbay@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5541-0248

sorumlulukla birlikte şuura taşındığı mekân. Anadolu'nun, asırlardır süren makûs talihini değiştirecek, aydınlık bir istikbale doğru yürümesini sağlayacak adımların atılmasına zemin hazırlayacak, vefa ve kadirşinaslık elbisesini giymiş neferlerin, emir telakki ettikleri ricaların izine düştükleri yer, gelenekli edebiyat fakültesi. Uzak diyarlardan Anadolu'nun yüzüne okunan romantik şiirlere karşılık, bizzat coğrafyanın içinde bulunmanın gerekliliğine inanmışların birlik mekânıdır. Yapmanın, konuşmaktan çok daha zor olduğunu bile bile, matlubun tezahürüne omuz verenler meclisinin otağ kurduğu yerdir, gelenekli edebiyat fakültesi.

Hüseyin Ayan Hoca İle İlk Karşılaşma

İnsan, merakının meyvesini yer. Cümleyi temkinle sarfa cesaret ediyorum. Zira, kabul etmek lâzımdır ki, eğitim-öğretim hayatında öncekilerle sonrakiler arasında kurulan en başarılı köprü, hocalara dair intibalar meselesidir. İntibaların olumlu ve olumsuz oluşu, çoğu zaman talebenin derse ilgisi veya derse karşı tavrıyla doğru orantılıdır. Hocalara dair fikr-i sâbitlerin terkinü düstur bilip vukuf ehline yakışır değer ve erdem devşirmeye girişmeli. İnsanız, kurarız. Her yeni mekân, her yeni insan, her yeni yüz heyecanlandırır bizi. Bu hakikate bağlı olarak, şarkın hissiliğini de hesaba katarsak, hükümleri somuttan çok soyutun belirlediği gerçeğiyle karşı karşıyayız, demektir.

Hüseyin Ayan Hoca, evlâd-ı fâtiyhâna dâhildir. Bulgaristan'da doğar, fakat doğduğu topraklara sığdırmazlar onu. Türkiye'ye geldikten sonra da yapmadığı iş, adım atmadığı coğrafya yok dense, yeridir. Doğu ve batıdan Arapça, Farsça, Fransızca, Rusça ve Bulgarca gibi birçok dil bilir. Nübbav Mektebi mezunudur.

Hüseyin Ayan Hoca ile yüz yüze ilk karşılaşmamız, 1981 yılının sonbahar ayına, Ekim'ine tevafuk eder. Şimdiki gibi her şehirde üniversite, hatta bazı şehirlerde birkaç tane birden, kazalarda yüksek okulların bulunmadığı bir devrin ayırıcı vasfı olmak üzere, memleketin her köşesinden kopup gelmiş kızılı erkekli yetmiş genç. Talebeliğimizin ilk dersini heyecanla bekliyoruz. Elbette, gelenekli Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin 6 numaralı dershanesindeyiz. Bir de, hemen üst katta yer alan 12 numaralı dershanede derslerimiz olurdu. Zira, değişmez bir kaideye bağlı olmasa da, neredeyse bölümlerin kendilerine has sınıfları vardı. İhtiyaç halinde başka derslikler kullanılsa da, dersler büyük ölçüde bölümler için belirlenmiş mekânlarda icra edilirdi. Ayrıca, bölümlere tahsis edilen dersliklerin kapılarında ve dersliklerin içinde, o bölümdeki hocaları yetiştiren veya önceki nesilden olup bölüme emek vermiş hocaların resim ya da resimleri yer alırdı. Mesela 6 numaralı dersliğin arka duvarında 'şehzadeler hocası' Ali Nihad Tarlan Hoca'nın resmi yer alırdı. Gülümseyen yüzüyle dersleri takip ederdi.

Coşkun bir heyecanla Osmanlı Türkçesi dersini beklerken kapıda göründü hoca. Uzuna yakın boyu, kahverengi elbisesi, burnuna doğru düşürülmüş gözlüğü, feleğin çemberinden geçtiğini gösteren parlak ve canlı yeşil gözleri... Gözlüğün üstünden sınıfı süzdükten sonra, rahmetli Faruk Kadri Timurtaş Hoca'nın Osmanlı Türkçesine Giriş eserini açtı. Eserin ilk sayfasını açıp önüme koydu ve Hüseyin Ayan Hoca'yı tanıyanların kulaklarına hiç de yabancı gelmeyecek bir ses tonu ile 'Oku bakayım, beyim' dedi. Bu cümleye ilk muhatap oluşum, en önde ve ilk sırada oturmuşumdum. İmam Hatip Lisesi mezunuydum, dolayısıyla az da olsa Arapça biliyordum. Arapça bilmenin verdiği itimat ile metni okumaya giriştim. Tabii ki, metni okuyabilmem için, öncelikli olarak metnin başlığını sökmem icap ediyordu. Önümdeki metin, nasıl olsa eskimez harflerle dizilmişti. Başlığın ilk kelimesinin hareketlerini yerleştirdim. Bilebildiğim kadar, Arapça kaideler, harf-i cerler vs. 'Han' kelimesini 'Hânün' diye harekeledim. Öyle değil mi? Harf-i cer yoksa, ne bileyim nâib-i fâil değilse, olsa olsa kelime 'Hânün' olmalıydı. Metnin ilk kelimesini, kendi doğrularım çerçevesinde selâmetle hallettikten sonra, sıra ikinci kelimedeydi. Ve başladım kelimenin hareketlerini koymaya. Dîvârün, Dîvârin ve de Dîvârün. Fakat büyük bir meselem vardı ki, o da, kelimenin son kısmında, iki heceli bir ek bulunmakta, ayrıca bu ek bir türlü hareketine riayetle kıraat ettiğim kelimenin ne siyakına ne de sibakına dâhil olmamakta, tek başına kelimenin âhirinde gariban ve üzgün bakıp durmaktadır. Bir hayli gayretime rağmen kelime ve ekini çözüme ulaştıramadım. Ardından, Hüseyin Ayan Hoca'ya mahsus ve yine tanıyanların hatırlayacağı üzere, tiz ve yüksek bir ses tonu ile 'Efendim, o size göre!' dedi ve yan tarafta oturan arkadaşına, 'Siz buyurun efendim!' diyerek metni arkadaşın önüne koydu. İlk dersin yabancılığı hâkim olduğundan, henüz kimse kimseyi tanımamaktadır. Benden sonraki arkadaş da önüne konulan metni okuyamadı. Hal bununla da kalmadı, okunamayan kelime sınıfın tamamını dolaşmaya çıktı. Fakat ne mümkün! Tahmin edileceği veçhile, hiç kimse kelimeyi doğru okumaya muvaffak olamadı. İşte şimdi, Hüseyin Ayan Hoca'nın klasik tavrı ortaya çıkarılır. Okunamayan veya yanlış okunan bir kelimenin doğrusu bulunmadan durmaz -ki kendisi de asla doğrusunu söylemez- kelimenin yolculuğu sınıfın son ferdine kadar devam ederdi. Ola ki, kelime doğru okunursa, 'İşte bu efendim!' diyerek serüveni nihayete erdirirdi.

Hikâyeden anlaşılacağı üzere Hânün Dîvârin şeklinde uydurduğum başlık doğru çıkmadı ve metnin girişi okunamadı. Bütün sınıf da okuyamadığına göre, Hüseyin Ayan Hoca ne yapmalı? Yukarıda kısaca bahsettiğimiz doğu ve batı dillerine hâkim bir âlim, Nüvvâb'dan mezun olması münasebetiyle tahtaya inci gibi dizilen eskimez hatt-ı destin sahibi ne yapmalıydı? 6 numaralı sınıfın kapısını açıp yine tiz ve yüksek ses tonuyla "Bayanlar ve baylar, hepiniz dışarı!" diyerek, cümlemizi sınıfın dışına davet etti. Ancak, hocanın azar ve sitemi burada bitmedi. Ve ardından, edebiyat fakültesi koridorlarına, camlarına ve tavanlarına çarpıp yankılanan sesler yüreklere ok gibi saplanıyor. 'Memleketin

çobana ihtiyacı var. Diplomalarınızı yakanıza asınız. Kantine gidip Hüseyin Ayan'dan bir çay içiniz, efendim!'

Benim neslim, 1980 öncesinin trajik hayatını iliklerine kadar yaşadığından, hayatın önüne koyduklarına rıza göstermenin idrakindedir. Osmanlı Türkçesini bilmemek hata... Hüseyin Ayan Hoca'yı kızdırmış olmak, başka bir hata. Peki! Bu hüznü nasıl telâfi etmeli! Ne yapmalı ki, sonraki derslerde Hoca bizden bir şekilde memnun olsun, dahası, Hoca'nın kırılan gönlü nasıl tamir edilsin! İşte o sınıf, yirmi dört saatte değil, bir gecede Osmanlı Türkçesi öğrenen sınıftır. O sınıfın neredeyse yarısı, bugün Türkiye'nin muhtelif üniversitelerinde gençlerin yetişmesine emek vermektedir.

Bu hikâyeye mevzu teşkil eden kelime ne idi? Elbette başlığı sökebileydik, neredeyse herkesin ezberden okuyabileceği, Faruk Nafiz Çamlıbel'in malum ve maruf şiiri imiş: Han Duvarları.

Yıllar sonra Hüseyin Ayan Hoca ile bir karşılaşmamızda, ilk Osmanlı Türkçesi dersinde bizi nasıl sınıfın dışına çıkardığını nakledince, 'Efendim, iyi ki yapmışım. Hepiniz hoca oldunuz! Bugün olsa, yine yaparım!' diye gülümsemişti.

Ayan Hoca'nın bu ikazından kendi adıma çıkardığım ders şu oldu: Dört yıllık öğrencilik hayatımda, sadece Osmanlı Türkçesi dersi değil, bütün ders notlarımı Osmanlı Türkçesi ile deftere kaydetmenin gayretini gösterdim. İyi ki, öyle yapmışım! Bir medeniyetin diline tümüyle vukuf kesp etmesem de, bahse konu olan medeniyetin kalbine ulaşacak yolun kapısını öğrenmeye adım atmanın bahtıyarlığına erdim. Hüseyin Ayan Hoca, Osmanlı Türkçesi dersi ile birlikte daha sonraki yıllarda klasik edebiyat derslerimizi teşrif ettiler. Bu yüzdendir ki, Hoca'ya dair hatıra sandığım bir hayli dolu. Bugün talebelerin zorlandığı aruzu ve aruza ittiba ile şiir inşadını ilk defa Hoca'dan dinledim. Hoca'nın inşadına mübaderet eylediği ve hâlâ kulaklarımda aynı sesle tekrar edilen Nesimi'nin şiirlerinden esen bad-ı saba idi. Şiir inşadında aruzun tüm kaidelerine ittiba ile birlikte, harflerin telaffuzunda tecvidi de ihmal etmezdi:

Şöyle mestim tâ kıyâmet dahı hüşyâr olmazam
Çün beni vahdet meyinden eyledi dil-dâr mest
Rind ü kallâşım makâmım kûşe-i mey-hânedir
Gelmişim kâlû belâdan âşık u hammâr mest
Cûş kıldı akl-ı kül geldi vücûda kâ'inât
Kâf u nûn emrinden oldu bu cihân yek-bâr mest

İns mest ü cinn mest ü cümle bu vahş u tuyûr

Hâk mest ü bâd mest ü âb mest ü nâr mest

Ayan Hoca, adımlarını, mutlak mesuliyet hissettiği talim mekânına bir an önce ulaşmak niyet ve gayesine muvasalat için atardı. Yürüyüşü, bir milletin çocuklarının canları uğruna vatan kıldıkları toprakların ebediliğini uhdesine almış, bir serhat muhafızı edasında gerçekleşirdi. Yani, ‘Bastığın yerleri “toprak” diyerek geçme, tanı / Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı’ şuurunu zirvede yaşayan bir insandı. Zira, mazisinde biriktirdikleri, yaşadığı ânın manasını da hazırlamıştır. Bütün hareketleri seri, her şeyi anında kavrayan, tabii ki, kavranmasını da arzulayan bir duruşun timsaliydi. Hüseyin Ayan Hoca talim ve terbiye hususunda çok titizdi. Talim esnasında sert, nihaî noktada talebesine muamelesi merhamet yüklüdü.

Bu vesileyle, başta Hüseyin Ayan Hoca’ya, ardından ‘harf öğretmenler’ silsilesinin tamamına Allah’tan rahmet ve mağfiret diliyorum. Cenab-ı Hak, “Sonu cehennemden kurtuluş” olan 2022 Ramazan’ı hürmetine, dâr-ı bekâyâ göç edenleri saadet-i ebediyye ile taltif eyleye. Amin...

Geçti dünyâdan Hüseyin olsun mekânın gark-ı nûr

Yâr-ı gârın kevserinden iç bulursun hep huzûr